

Анотація

Сошников А. О. Громадський контроль за державними закупівлями: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення. — Стаття.

Стаття присвячена питанню удосконалення громадського контролю у сфері державних закупівель. Обґрунтовується необхідність проведення постійного громадського контролю на різних стадіях: від прийняття законодавчого акта до виконання договірних зобов'язань. Окреслені основні форми громадського контролю за державними закупівлями.

Ключові слова: державні закупівлі, замовник, громадськість, громадський контроль.

Аннотация

Сошников А. А. Общественный контроль над государственными закупками: проблемы сегодняшнего дня и пути их решения. — Статья.

Статья посвящена вопросу усовершенствования общественного контроля в сфере государственных закупок. Обосновывается необходимость проведения постоянного общественного контроля на разных стадиях: от принятия законодательного акта до выполнения договорных обязательств. Очерчены основные формы общественного контроля над государственными закупками.

Ключевые слова: государственные закупки, заказчик, общественность, общественный контроль.

Summary

Soshnikov A. A. Public control over the public procurement: problems of today and the ways of their solution. — Article.

The article is dedicated to the question of improvements of public in the area of public procurement. Settling down the necessity to lead permanent public control on various stages: from adoption of legislative act to fulfilment of treaty obligations. Outlines the basic forms of social control over the public procurement.

Keywords: public procurement, ^stonier, public, public control.

УДК 347.468:340.15(37)

П. М. Федосеев

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПОРУКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Відносини поруки виникають з моменту укладення угоди про поруку, а припиняються за загальним правилом при наявності таких підстав:

- виконання;
- залік;
- збіг боржника і кредитора в одній особі;
- угода сторін;
- неможливість виконання;
- смерть громадянина або ліквідація юридичної особи.

Поряд із загальними підставами припинення зобов'язань, передбачених у главі 50 ЦКУ, для припинення поруки існують й спеціальні підстави, зазначені у ст. 559 ЦКУ. Перш за все, оскільки порука є акцесорним зобов'язанням, залежним від долі основного, підставою припинення поруки є припинення основного зобов'язання, яке тягне автоматичне припинення поруки (навіпаки бути

не може — припинення поруки не зачіпає існування основного зобов'язання). Крім того, згідно з ч. 1 ст. 559 ЦКУ поруку припиняє зміна основного зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності. Адже, звичайно, виконання основного зобов'язання забезпечується не лише порукою, але й неустойкою, яку поручитель зобов'язаний сплатити в разі невиконання «боржником основного зобов'язання. При продовженні ж терміну дії основного зобов'язання за рахунок збільшення періоду, за який нараховуються проценти за користування чужими грошовими коштами, а також у разі підвищення розміру процентів істотно збільшується сума основного зобов'язання. Поручитель в цьому випадку несе відповідальність, тільки якщо він згоден продовжити договір поруки на нових умовах. Про наслідки ж зміни зобов'язання, яка призводить до збільшення обсягу відповідальності поручителя без згоди останнього, однозначно стверджувати не можна, оскільки наведену редакцію ч. 1 ст. 559 ЦКУ, на жаль, можна трактувати і як припинення поруки взагалі, і як її збереження лише у попередньому обсязі основного зобов'язання (тому існує необхідність або надання роз'яснення з цього приводу) [1].

За таких умов припинення договору поруки, безумовно, не виключає можливості безпосереднього звернення кредитора до основного боржника [2, 385–388]. Але з припинення поруки кредитор втрачає додаткові гарантії щодо забезпечення зобов'язань. Оскільки на відносини поруки важливий вплив має фігура боржника (його неспроможність, сумлінність, інші якості), переведення боргу, тобто зміна боржника іншою особою, також припиняє поруку, якщо поручитель не виявив згоди відповідати за нового боржника.

Припиняється порука й у разі відмови кредитора після настання строку виконання зобов'язання прийняти належне виконання, запропоноване боржником чи поручителем, при цьому причини такої відмови не мають значення (ч. 2 ст. 559 ЦКУ) [1].

Також підставою припинення поруки є непред'явлення кредитором позову до поручителя протягом дії договору поруки — цей строк встановлюється законом і становить, рахуючи з дня настання строку виконання боржником основного зобов'язання, забезпеченого порукою, шість місяців (ч. 4 ст. 559 ЦКУ). Слід звернути увагу, що цей строк не може бути змінений угодою сторін або відновлений господарським судом. У тих випадках, коли строк виконання основного зобов'язання не зазначений або визначений моментом пред'явлення вимоги, то, за умови відсутності іншої угоди, відповідальність поручителя припиняється після закінчення одного року з дня укладення договору поруки.

Необхідно враховувати, що зазначені строки не належать до строків позовної давності, оскільки встановлюються для виконання зобов'язання, а не для захисту порушеного права. За таких умов припинення договору поруки, звісно, не виключає можливості безпосереднього звернення кредитора до основного боржника, але з припиненням поруки кредитор втрачає додаткові гарантії щодо забезпеченості зобов'язань [3, 80]. Оскільки на відносини поруки має важливий вплив платоспроможність боржника, його сумлінність тощо, то переведення боргу, тобто заміна боржника іншою особою, також припиняє поруку, якщо

тільки поручитель не виявить згоду відповідати за нового боржника (ч. 3 ст. 559 ЦКУ)[1].

Також цілком зрозуміло, що у разі закінчення строку позовної давності щодо основного зобов'язання, яке забезпечене порукою, зникає можливість пред'явлення позову й за забезпечувальним зобов'язанням.

Відповідно до ст. 554 ЦК України, у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (солідарна) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки. Особи, які спільно дали поручительство, відповідають перед кредитором солідарно, якщо інше не встановлено договором поруки.

З конструкції ст. 554 ЦК України випливає, що хоча поручитель і пов'язаний з боржником певними зобов'язальними відносинами, він є самостійним суб'єктом у відносинах з кредитором. Це підтверджується його правом висувати заперечення проти кредитора і в тому випадку, коли боржник від них відмовився або визнав свій борг (ч. 2 ст. 555 ЦК) [1].

У зобов'язаннях, в яких беруть участь поручителі, збільшення кредитної процентної ставки навіть при згоді банку і боржника, але без згоди поручителя, не дає підстав покладання на останнього відповідальності за невиконання або неналежне виконання позичальником своїх зобов'язань перед банком (ч. 1 ст. 559 ЦК України).

При солідарному обов'язку кредиторі надається право на власний розсуд вимагати виконання зобов'язання в повному обсязі або частково від усіх боржників разом або від кожного окремо [3]. Пред'явивши вимогу до одного із солідарних боржників і не отримавши задоволення, кредитор має право пред'явити вимогу до іншого солідарного боржника.

Враховуючи викладене, наявність, наприклад, рішення господарського суду про стягнення заборгованості за кредитним договором з боржника — юридичної особи не є перешкодою для пред'явлення окремого позову до поручителя — фізичній особі.

Крім того, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 201 ЦПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі в разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального або адміністративного судочинства.

Розгляд справи в загальному суді за позовом банку до поручителя — фізичної особи не залежить від наслідків розгляду справи господарським судом за позовом банку до боржника-юридичної особи. Таким чином, підстави для зупинки виробництва в такій справі відсутні.

Мета статті. На практиці виникають питання і щодо строку припинення поруки.

Необхідно враховувати положення ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України, відповідно до якого порука припиняється після закінчення терміну, вста-

новленого в договорі поруки. У випадку невстановлення такого терміну порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців з дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

Позиція судів щодо застосування положення ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України в разі встановлення такого терміну дії договору поруки як «до виконання всіх зобов'язань за основним договором» є неоднозначною. В ряді випадків у своїх рішеннях Верховний Суд України та Вищий господарський суд України зазначають, що якщо в договорі поруки передбачено, що він діє «до виконання всіх зобов'язань за основним договором», в такому випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України строк дії договору не встановлений і кредитор може звернутися з вимогою до поручителя лише протягом шести місяців з моменту настання терміну виконання зобов'язання за основним договором, у противному випадку договір є припиненим.

Приклад: у договорі поставки передбачено, що покупець зобов'язується сплатити за поставлений товар до 01.10.2009 року. У договорі поруки, що забезпечує виконання зобов'язань за договором поставки, передбачено, що він «діє до моменту припинення дії Основного договору, а з питань розрахунків, до повного виконання Сторонами своїх зобов'язань з оплати всіх платежів за цим договором».

01.10.2009 року — день настання строку виконання основного зобов'язання. У разі невиконання покупцем своїх зобов'язань за договором поставки, продавець в період 01.10.2009 — 01.04.2010 року може звернутися до поручителя з вимогою погасити заборгованість за договором поставки, інакше договір поруки є припиненим, тобто припиняється зобов'язання поручителя відповідати перед продавцем за виконання покупцем його зобов'язань. Таким чином, має бути відмовлено в задоволенні позовної вимоги продавця до поручителя про стягнення грошових коштів, яка заявлена після 01.04.2010.

Вищевикладену позицію зайняв і Верховний Суд України, розглядаючи справу № 6-23569св09 за позовною заявою банку до позичальника і поручителя про стягнення заборгованості за кредитним договором за касаційною скаргою на рішення місцевого суду та суду апеляційної інстанції, направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки на підтвердження факту дотримання строку, передбаченого ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України щодо пред'явлення вимоги до поручителя, банк послався на лист, яким він пред'явив поручителю вимогу перерахувати суму заборгованості за кредитними договорами.

Верховний Суд України звертає увагу на те, що надані банком докази пред'явлення вимоги поручителю перерахувати суму заборгованості за кредитними договорами не підтверджують факту дотримання банком строку, передбаченого ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України, що є підставою відмови в задоволенні позову банку в частині стягнення з поручителя заборгованості за кредитним договором.

Окрім того, відповідно до ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України, якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пре-

д'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя протягом одного року від дня укладення договору поруки [1].

Вищий господарський суд України, розглядаючи справу № 3/139-1964 за позовом кредитора до боржника та поручителя, який поручився за виконання зобов'язань боржника, про стягнення заборгованості за касаційною скаргою на рішення місцевого суду та суду апеляційної інстанції, залишив без задоволення касаційну скаргу та залишив без змін оскаржуване рішення, якими відмовлено в задоволенні вимоги позивача стягнути заборгованість з поручителя, оскільки позивачем не було дотримано строк пред'явлення вимоги виконання зобов'язання до поручителя.

Так, судом встановлено, що між кредитором та боржником укладено договори. З метою забезпечення виконання зобов'язання за основними договорами укладено відповідні договори поруки. Строк виконання зобов'язання за основним договором не встановлено. Строк виконання зобов'язання за договором поруки — протягом 14 днів з моменту отримання вимоги кредитора про виконання зобов'язання шляхом перерахування коштів.

Висновки. Відповідно до умов договорів, порука діє до повного виконання сторонами зобов'язань за договором і припиняється після надходження коштів на рахунок кредитора. Кредитор звернувся до поручителя з вимогою виконати зобов'язання за основним договором лише після спливу одного року від дня укладення договору поруки.

Враховуючи невстановлення строку основного зобов'язання, кредитор мав протягом одного року від дня укладення договору поруки звернутися до поручителя з вимогою виконати зобов'язання за основними договорами, оскільки в цей період кредитор не звернувся з відповідною вимогою до поручителя, то порука припинилась, а тому позовна вимога кредитора до поручителя не підлягає задоволенню.

Варто звернути увагу на позицію Вишого господарського суду України, викладену у його постанові від 17.04.2007 р. (справа № 3/139-1964 (13/133-1885), відповідно до якої визначені ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України строки є присічними і поновленню не підлягають.

Однак є ряд рішень і Верховного Суду України, і Вишого господарського суду України, в яких суди займають протилежну вищевикладеній позицію щодо застосування положення ч. 4 ст. 559 Цивільного кодексу України в разі встановлення такого терміну дії договору поруки, як «до виконання всіх зобов'язань за основним договором».

Приймаючи до уваги вищенаведену судову практику, з метою отримання додаткових гарантій виконання зобов'язання за основним договором кредитор, укладаючи договір поруки, має зазначати конкретний строк дії договору, враховуючи вимоги ст. ст. 251, 252 Цивільного кодексу України.

Література

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.03.2003 р.// Офіційний вісник України. — 2003. — № 11.

2. Михальнюк О. В. Порядок укладання договору поруки // Юридичні читання молодих вчених : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф., 23-24 квіт. 2004 р. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004.
3. Максимов А. Забезпечення виконання договірних зобов'язань та принцип публічності як елемент забезпечення виконання кредитних зобов'язань // Юридичний журнал. — 2005. — № 6.

Анотація

Федосеев П. М. Підстави припинення поруки за законодавством України. — Стаття.

Стаття присвячена актуальним проблемам припинення поруки за цивільним законодавством України, зазначено конкретний строк дії договору, можливості отримання додаткових гарантій виконання зобов'язання за основним договором, визначенню дії строку виконання зобов'язання, а також визначення сторін у такому зобов'язанні.

Ключові слова: інститут поруки, зобов'язання, термін, припинення строку, умови договору.

Аннотация

Федосеев П. Н. Основания прекращения поручительства по законодательству Украины. — Статья.

Статья посвящена актуальным проблемам прекращения поручительства по гражданскому законодательству Украины, указан конкретный срок действия договора, возможности получения дополнительных гарантий исполнения обязательства по основному договору, определению действия срока исполнения обязательства, а также определение сторон в таком обязательстве.

Ключевые слова: институт поручительства, обязательства, срок, истечение срока, условия договора.

Summary

Fedoshev P. M. Grounds for termination of bail under the laws of Ukraine. — Article.

Article is devoted to topical issues of termination bail by the laws of Ukraine, noted a particular contract term, the possibility of obtaining additional guarantees of obligations under the main contract, the definition of the term of the obligation, and the definition of parties to such obligation.

Keywords: Institute bail, obligation, term, termination of the term of the contract terms.